

Шелемба Віта, ст. магістратури педагогічного факультету; науковий керівник – к.пед.н., доцент Красовська О. О. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

***Анотація.** У статті обґрунтовано актуальність творчої педагогічної діяльності вчителя початкової школи та розкрито, що розвиток творчих здібностей є найважливішим завданням початкової освіти, адже цей процес пронизує всі етапи розвитку особистості, пробуджує ініціативність, самостійність прийнятих рішень, звичку до вільного самовираження, впевненості в собі. Обґрунтовано ідею про те, як допомогти першокласнику бути суб'єктом власного життя та сформувати творчі здібності такі як: здатність свідомо, самостійно та креативно створювати ідеї.*

***Ключові слова:** початкова школа, вчитель, творчість, творчі здібності.*

***Аннотация.** В статье обоснована актуальность творческой педагогической деятельности учителя начальной школы и раскрыто, что развитие творческих способностей является важнейшей задачей начального образования, ведь этот процесс пронизывает все этапы развития личности, пробуждает инициативность, самостоятельность принимаемых решений, привычку к свободному самовыражению, уверенность в себе. Обосновано идею о том, как помочь первокласснику быть субъектом собственной жизни и сформировать творческие способности такие как: способность сознательно, самостоятельно и креативно создавать идеи.*

***Ключевые слова:** начальная школа, учитель, творчество, творческие способности.*

***Annotation.** The actuality of the primary school teachers' creative pedagogical activity is grounded. The authors revealed that development of creative capabilities is the major task of preschool education, because this process runs through all stages of the personality's development, wakes up initiativeness, independence of the accepted decisions, habit, to free self-expression, confidence in itself.*

***Keywords:** preschool, teacher, creative work, creative capabilities.*

У динамічному, мінливому світі, суспільство значно частіше переосмислює соціальне замовлення школі, коригує або змінює цілі й завдання шкільної освіти. Головна мета, яка раніше визначалася як

формування основ усебічно і гармонійно розвиненої особистості, зараз бачиться в тому, щоб зробити акцент на виховання особистості активної, творчої, яка усвідомлює глобальні проблеми людства, готової посилено брати участь в їх вирішенні.

Стратегія сучасної освіти полягає в тому, щоб дати можливість всім без винятку учням проявити свої здібності і весь свій творчий потенціал. Сучасне суспільство висуває підвищені вимоги до особистості вчителя, його професійної компетентності, морального рівня, культури й духовним потребам. У цій відповідальній та складній роботі, особлива роль, належить вчителю початкових класів, оскільки саме він спільно з батьками вводить дитину в світ знань і духовно-моральних цінностей. Для дітей молодшого шкільного віку, особистість учителя – основа його різнобічного розвитку майбутніх професійних і життєвих досягнень, що багато в чому обумовлено професійною компетентністю вчителя початкових класів, інтерактивно поєднуючи в собі професійні знання, вміння й особисті якості [1, с. 213].

Проблема розвитку творчих здібностей першокласників, які перебувають на початковому етапі шкільного навчання, є в наш час однією з найбільш актуальних, оскільки, сучасне суспільство потребує соціально-адаптованої особистості. У процесі навчання і виховання головного значення набувають завдання формування таких особистісних якостей дитини, як ініціативність, прагнення до творчого пошуку, – словом, розвиток творчих здібностей в різних видах діяльності. Перед учителем стоїть завдання створити умови для розвитку вільної творчої особистості, гуманізації та індивідуалізації освіти. Дуже важливо, щоб учні отримували в школі не тільки якісні знання, але мали активну життєву позицію, стійку потребу в знаннях, були адаптовані до сучасного життя в світі інформаційних технологій.

Проблему професійної підготовки вчителів початкової школи досліджували В. І. Бондар, О. А. Комар, С. М. Мартиненко, Л. Є. Петухова, О. Я. Савченко, Г. С. Тарасенко, О. П. Хижна, Л. Л. Хоружа, Л. О. Хомич, І. М. Шапошнікова та ін. Дослідженням проблеми підготовки вчителя до розвитку творчої особистості учня та творчої професійної діяльності займалися Ю. П. Азаров, Ю. К. Бабанський, В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, Н. В. Кічук, Ю. М. Кулюткін, М. Д. Нікандров, М. М. Поташник, С. О. Сисоєва, Р. П. Скульський та ін. Окремим питанням професійної підготовки учителів початкової школи присвячено низку дисертаційних досліджень останніх років. Зокрема, досліджувалися питання розвитку творчих здібностей студентів (О. О. Кайдановська, М. А. Костенко, М. І. Стась), формування професійних умінь майбутніх учителів України (О. М. Івлієва, Ж. Є. Сироткіна, О. В. Ткачук, Г. Б. Шульга, О. О. Храцевська), формування окремих видів готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи (Т. В. Бережинська, Л. С. Коржова, О. С. Макарова, В. М. Сирота) та ін.

Мета нашої статті – дослідження особливостей професійної діяльності вчителів початкової школи з формування творчих здібностей учнів.

Проблема розвитку творчих здібностей першокласників становить основу, фундамент процесу навчання, є «вічною» педагогічною проблемою, яка з плином часу не втрачає своєї актуальності, вимагаючи постійної, пильної уваги і подальшого розвитку. Найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу дитини є період навчання у початковій школі. Саме початкова школа формує портрет майбутнього підлітка, юнака, молодій людини, закладає в ньому моральні орієнтири, запалює маяки найближчих і далеких цілей. Саме початкова школа має унікальну можливість розкрити, побачити, розпізнати перший, ще ледве помітний паросток творчого початку. Але саме початкова школа не має права на помилку: тобто, пройти повз і не помітити творчої іскорки в маленькій людині, а ще гірше – загасити її своєю некомпетентністю або просто небажанням помічати що-небудь [2, с. 81]

Початок навчання дитини у першому класі – складний і відповідальний етап у її житті. Адже відбувається багато змін. Це не тільки нові умови життя та діяльності – це й нові контакти, нові стосунки, нові обов'язки. Змінюється соціальна позиція: був просто дитиною, тепер став школярем. Змінюється соціальний інститут навчання і виховання: не садочок, а школа, де навчальна діяльність стає провідною, обов'язковою, соціально значущою та оцінюваною, такою, що розширює права і обов'язки дитини, її взаємостосунки з навколишнім середовищем. Змінюється життя дитини: усе підпорядковується навчанню, школі, шкільним справам. Тому, одним з найважливіших напрямків роботи вчителя – підготовка учнів до творчої діяльності, до життя в суспільстві, тому що суспільство ставить перед учителем завдання – виховання потрібної і корисної йому особистості з загальнолюдськими цінностями. Одна з головних завдань школи – виховання активних, ініціативних, творчо мислячих учнів, які згодом стануть різносторонніми людьми, творчо працюючими, які приносять користь країні.

Одним з ключових напрямів розвитку загальної освіти є система підтримки талановитих учнів. Основне завдання у вирішенні проблеми, полягає у створенні загального середовища для прояву і розвитку здібностей кожної дитини, стимулювання і виявлення досягнень обдарованих дітей.

У зв'язку з тим, що основи інтелекту, психіки і духовного життя людини формуються головним чином у дошкільному та шкільному віці, хоча результати роботи вчителя та результати розвитку учнів, виявляються набагато пізніше, вважаємо, що розвиток творчості, творчого мислення, є важливим на всіх етапах шкільного навчання.

Дуже часто буває так, що дитина, знемагає за партою, невиразно бурмоче біля дошки і дивиться порожніми очима на вчителя, та буквально перетворюється, як тільки прозвенів дзвінок з уроку. У неї з'являється рішучість і кмітливість, дзвінкий командний голос і така винахідливість,

що просто диву даєшся. Адже це саме те, без чого дитина просто не може існувати, без чого не може в повній мірі розвиватися її особистість. Їй необхідно творити. Творчість – це створення нового, прекрасного, воно протистоїть шаблонам, воно наповнює життя радістю, збуджує потребу в знанні, роботу думки, вводить людину в атмосферу вічного пошуку. Тому в справі виховання освіти, поняття «творчість» зазвичай пов'язується з поняттями «здатність», «розвиток», «обдарованість» [3, с. 269].

Одним із способів мотивації учнів до навчання є розвиток творчого мислення. Людині з творчим складом розуму легше знайти творчий підхід до будь-якої справи, захопитися будь-якою роботою і досягти високих результатів у своїй діяльності.

У сучасних умовах навчання учнів вчителі початкової школи повинні сприяти задоволенню їх інтересів та потреб, розвитку творчих здібностей, прагнення мислити та діяти самостійно. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для засвоєння дитиною певних цінностей культури. Розвиток індивідуальних особливостей дитини та розвиток її особистості поряд з розвитком моральним, духовним, інтелектуальним – це спосіб введення учня-першокласника в культуру, умова його саморозвитку, його здатності спілкуватися, пізнавати нове, вбирати цінності культури. Інтереси, схильності і здібності у дітей різні. Кожна дитина по своєму унікальна. Тому, для вчителя, важливо виявити особливості кожного учня. Всі діти по-своєму талановиті, розкрити цей талант має учитель.

Педагог початкової школи повинен: 1) враховувати своєрідність соціальної ситуації розвитку першокласника в зв'язку з переходом його провідної діяльності від ігрової до навчальної; 2) цілеспрямовано формувати у дітей соціальну позицію учня (з позиції дитина–дитина, він повинен сформуватися як дитина–учень); 3) забезпечувати формування у дітей метапредметних компетентностей, вміння вчитися й опановувати універсальні навчальні дії до рівня, необхідного для освоєння освітніх програм основної загальної освіти; 4) об'єктивно оцінювати успіхи і можливості учнів з урахуванням нерівномірності індивідуального психічного розвитку першокласників, а також своєрідності динаміки розвитку навчальної діяльності хлопчиків та дівчаток; 5) організовувати навчальний процес з урахуванням своєрідності соціальної ситуації розвитку першокласника; б) коригувати навчальну діяльність, виходячи з даних моніторингу освітніх результатів, з урахуванням нерівномірності індивідуального психічного розвитку першокласників (в тому числі, в силу відмінностей у віці, умов дошкільного навчання і виховання) [4].

До школи приходять діти з різним розвитком. У багатьох дітей здібності не виявляються, вони заховані глибоко всередині. Основна робота з їх вияву та розвитку, лягає на вчителів початкових класів. Саме вони закладають основи творчої діяльності, розвивають креативні

здібності дітей. Процес навчання творчості повинен будуватися так, щоб кожен учень міг виявити і розвинути свій комплекс здібностей, вчитися пізнавати уяву. Однак, успішний розвиток творчих здібностей можливий лише при створенні певних умов, що сприяють їх формуванню.

Перша умова розвитку творчості – висока самооцінка дитини, тобто створення у неї достатньої впевненості в своїх силах, розумових можливостях. Дитина повинна знати «смак успіху». Друга умова розвитку здатності дитини – створення відповідного психологічного клімату [5] Саме вчитель, повинен з перших днів дитини в школі заохочувати і стимулювати виникнення у неї творчих здібностей. Кажучи про розмаїття сфери застосування творчості в діяльності вчителя початкових класів доцільно виділити й індивідуальні ознаки прояву творчості, такі як:

- варіативність мислення – вміння розвивати ідею й бачити набір варіантів в її вирішенні;

- аналітичні вміння вчителя – вміння виявляти раніше не пізнані закономірності навчання і виховання;

- методологічна культура вчителя – вміння вести експериментальну, дослідницьку роботу;

- вміння обґрунтовувати інтуїтивні й задалегідь підготовлені рішення [6].

Творчі здібності в колективній діяльності допомагають сформулювати власну точку зору, виховувати в учнях довіру до власних сил й інтересів до іншої думки, вчать культурі спілкування, носять комплексно-діяльний характер, забезпечуючи суб'єктивну позицію кожного учасника та допомагають розвивати найважливіші вміння, такі як: організаторські, комунікативні, конструктивні, аналітичні, а також формують в учнів відповідальність, ініціативність, самостійність. Знайомство дітей з творчістю своїх однокласників робить їх добрішими, чуйними, уважнішими один до одного, до всього навколишнього світу. Розвиток творчих здібностей учнів є основою навчання, фундаментом повноцінної навчальної діяльності кожного школяра. Найбільш ефективними засобами включення дитини в процес творчості на уроках є ігрова діяльність, створення позитивних, емоційних ситуацій, «відкриття» ними нового знання. Все незвичайне, несподіване, викликає у дітей багате наслідками почуття подиву, живий інтерес до процесу пізнання, включає їх в процес творчості, допомагає засвоїти будь-який навчальний матеріал. У навчальній роботі з першокласниками особливо важливо забезпечити вдалий початок шкільного етапу життя учнів, допомогти їм відчути інтерес до пізнання нового, випробувати почуття радості від спілкування з однолітками й вчителями. Для цього, необхідно грамотно підібрати зміст пропонованого дітям навчального матеріалу й визначити його відповідно до вікових можливостей дітей. Необхідно ввести в заняття зі школярами особливі методичні дії й прийоми, щоб забезпечити активне та свідоме засвоєння ними знань, умінь і навичок.

Отже, сучасні вимоги до фахівців сфери освіти, особливо учителів початкових класів, потребують удосконалення їх готовності до творчості в професійно-педагогічній діяльності. Для того щоб сформувати розвиток творчих здібностей, необхідно створити умови для свідомої й активної участі дітей у творчій діяльності. Важливим є пошук творчих прийомів, формування та вдосконалення базових знань, умінь і навичок дітей та вдале їх використання на уроці та в позаурочний час; створення загальної атмосфери творчості і радості, вдосконалення механізмів психіки, що лежать в основі творчого розвитку. Забезпечення всебічного розвитку творчих здібностей першокласників у процесі навчання, зумовлює гармонійний розвиток особистості школяра, його індивідуальність і багато в чому забезпечує підготовку до майбутнього життя.

1. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посіб. для студ. вузів / В. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
2. Мартиненко С. М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 264 с.
3. Радченко М. В. Формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-освітнього середовища / М. В. Радченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2015. – № 110. – С. 268–270.
4. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : СПД «Цудзинович Т.І.», 2007. – С. 181–194.
5. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя / Т. Сидоренко // Рідна школа. – 2001. – № 5. – С. 55–57.
6. Явоненко М. В. Система творчих завдань міжпредметного характеру як засіб розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Явоненко Марина Валеріївна. – К., 2007. – 271 с.